

Toelichting voor docenten groep 7 bij de Lesbrieven Kindermonumentendag 2023 Levende Monumenten in Midden-Delfland – over tradities, gebruiken en ambachten.

Deze toelichting/handleiding bij de Lesbrieven Kindermonumentendag is bedoeld ter ondersteuning van de docenten. Behalve de antwoorden op de in de lesbrieven gestelde vragen worden tips en suggesties gegeven voor het behandelen van de lesbrieven.

Kerdoelen

Bij het maken van de lesbrieven is aansluiting gezocht bij relevante kerndoelen voor groep 7:

Oriëntatie op jezelf en de wereld – Ruimte (Kerdoel 47, 48) en **Tijd** (Kerdoelen 52 en 53)

Kerdoel 54 *De leerlingen leren beelden, taal, muziek, spel en beweging te gebruiken om er gevoelens en ervaringen mee uit te drukken en om er mee te communiceren*

Kerdoel 55: *De leerlingen leren op eigen werk en dat van anderen te reflecteren:*

Kerdoel 56 *De leerlingen verwerven enige kennis over en krijgen waardering voor aspecten van cultureel erfgoed.*

Bron: <https://www.slo.nl/sectoren/po/kerndoelen/>

<https://www.slo.nl/thema/vakspecifieke-thema/kunst-cultuur/leerplankader-kunsthouding-oriëntatie/uitgangspunten/kerndoelen/>

In het kader van het thema '**Levende Monumenten tradities en ambachtelijke vaardigheden**' van het Open Monumentenweekend 2023, is ook aansluiting gezocht bij kerndoel 39. [Oriëntatie op jezelf en de wereld - Mens en samenleving - kerndoel 39 - Groep 7 en 8 - Wat doen de kinderen - SLO](#)

De inhoud van de lesbrieven

De lesbrieven bereiden de leerlingen voor op Kindermonumentendag. Ze sluiten aan bij het algemene landelijke thema van Open Monumentendag 2023, n.l. **Levende Monumenten en ambachtelijke vaardigheden**. Een belangrijk thema in deze tijd, ook voor Midden-Delfland.

Thema's

De introductie van de lesbrieven besteedt aandacht aan wat *monumenten* zijn, wat onder *erfgoed* wordt verstaan en waar dit in Midden-Delfland, dus in hun eigen omgeving, is te zien.

Er zijn behalve monumenten, verschillende soorten erfgoed zoals bijvoorbeeld **mobiel erfgoed** of **immaterieel erfgoed**. Maar ook het eeuwenoude **landschap** van Midden-Delfland is erfgoed namelijk '**natuurlijk**' erfgoed. Ook wordt er wel gesproken over 'groen' erfgoed, meer specifiek voor inheemse bomen, planten en bloemen.

Al naar gelang de vragen van de leerlingen kan het in de lesbrieven aangereikte voor de docent aanleiding zijn voor (filosofische) gesprekken over het **belang van monumenten en erfgoed**, van het **behouden van karakteristieke elementen in het historisch landschap**, en de mening van leerlingen over **erfgoed**.

Antwoorden op de vragen

Antwoord op vraag 1a

afb 1 is molen De drie Lelies in Maasland, **afb 2** De Rooms Katholieke Sint-Antonius en Corneliuskerk in Den Hoorn, **afb 3** 16^e-eeuwse boerderij Abbestee in Schipluiden.

Antwoord op vraag 1b naar andere monumenten

Andere monumenten zijn onder andere in **Schipluiden**: de Jozefschool, het Notenschip, de Dorpskerk, Museum het Tramstation, de Trambrug, in **t Woudt** de Groeneveldse molen, het Woudse kerkje; in **Maasland**: De Schilpen, de Commandeurshof, de Oude Kerk, diverse boerderijen o.a. Arendshoeve; in **Den Hoorn**: oliemolen Mercurius (nu een zgn. Thomas huis), Café Delfland..

Antwoord op Vraag 1c Mooiste of meest bijzondere monument

Eigen keuze van de II – evenals de vraag waarom. Heeft het b.v. relatie met de II zelf of met zijn eigen familie, of omdat hij/zij het gewoon mooi vindt of.....

Antwoord op vraag 1d Mobiel erfgoed

b.v. koetsen, oude auto's, oude fietsen, bromfietsen, oude vliegtuigen

Antwoord op Vraag 2 Landschap van Midden-Delfland

Op d vragen, 2a en 2b kunnen de leerlingen **hun eigen voorkeuren** aangeven.

Daarna kunnen ze hun antwoorden vergelijken met die van andere leerlingen. Zijn er overeenkomsten en verschillen?

In een kringgesprek: Wat hoort volgens de leerlingen echt bij Midden-Delfland en wat mag dus niet verdwijnen?

Antwoord op Vraag 3 Van oude gebruiken en tradities

Bij deze vraag gaat het om **immaterieel** erfgoed, waarmee o.a. de oude gebruiken, tradities worden bedoeld. Zoals ook die van 'nieuwkomers' als deel van onze samenleving.

Wat is immaterieel erfgoed?

Cultuuruitingen die door erfgoedgemeenschappen worden beleefd als erfgoed en hen een gevoel van identiteit en continuïteit geven. Dit immaterieel erfgoed wordt steeds opnieuw vormgegeven in samenhang met maatschappelijke veranderingen en in interactie met de sociale omgeving en van generatie op generatie doorgegeven.

Antwoorden op vraag 3a

3a 1. Henna hand schilderingen **2.** Koningsdag **3.** Bloemencorso **4.** Schaatsen

Het gaat daarbij om het gezamenlijke beleven, wat te maken heeft met onze **identiteit**.

Voor leerkrachten (maar ook geschikt voor de leerlingen) geeft het volgende filmpje nuttige informatie: [Wat is immaterieel erfgoed educatie? - YouTube](#). (Immaterieel erfgoed educatie gaat over beleven, inleven en betekenisgeven. In deze video's legt Karlijn Bruggeman uit wat immaterieel erfgoed educatie is, aan welke leerdoelen je er mee kunt werken en hoe immaterieel erfgoed past binnen het onderwijs. En hoe denken leerlingen over het belang van immaterieel erfgoed?)

Antwoorden op vraag 3b

3b afb 5 Sport en Spel in Maasland, **afb. 6** Ringsteken op het ijs in Schipluiden en **afb. 7** Montmartre in Den Hoorn.

Enkele **andere tradities of gebruiken in MD**: o.a. Zomerfeesten; Schippop (Schipluiden), Hometown (Maasland)

Antwoord op vraag 4 op p 4

Acht (historische) afbeeldingen van oude ambachten:

4a: 8 = metselaar, 9= mandenvlechter, 10 = barbier/kapper, 11 = glazenier/glas in lood, 12 = a, 13 = timmerman.

Het zijn beroepen die al heel lang bestaan. De meesten zijn er nog steeds, wel met de nodige aanpassingen aan de huidige geïndustrialiseerde tijd.

4b. Op pagina 5 zijn 8 hedendaagse afbeeldingen van **dezelfde** ambachten:

A hoort bij **11**; **B** hoort bij **12**, **C** hoort bij **8**, **D** hoort bij **9**. **E** hoort bij **10** en **F** hoort bij **13**.

4c enkele van de ambachten, die nu nog heel gewoon zijn: bakker, kapper, metselaar..

4d Wel met de nodige aanpassingen, zoals meer gebruik van machines. (bakker: b.v. kneedmachine, elektrische oven; kapper: elektrische haardroger/föhn/krultang, tondeuse; metselaar: mechanisch vervoer bakstenen etc.)

Antwoord op vraag Boter en kaasbereiding in Midden-Delfland

5a Stremsel wordt toegevoegd om te zorgen dat de melk in een dikke massa verandert, de kaas.

Zuursel zorgt voor de gaatjes in de kaas en **zout** zorgt voor de smaak en houdbaarheid.

5b Een kaaskop is een houten kaasvorm waarin een bolvormige Edammer kaas wordt geperst. Zo komt de Edammer kaas aan zijn ronde vorm. Omdat Nederlanders **zoveel kaas eten**, worden ze spottend 'kaaskoppen' genoemd.

Tot slot

Deze lesbrief is een voorbereiding op Kindermonumentendag. Daarom is het belangrijk dat de leerlingen weten wat een **monument** en wat **erfgoed** is. Dat het niet alleen maar gebouwen betreft maar nog veel meer kan zijn. We proberen duidelijk te maken dat door objecten, voorwerpen en andere minder voor de hand liggende waardevolle elementen te bewaren, we beter weten hoe mensen vroeger leefden, hoe het landschap is ontstaan en de loop van de tijd ook door menselijk handelen is veranderd. Met niet altijd een positieve uitwerking. Ook aan de mening van leerlingen over het bewaren van erfgoed besteden we aandacht.

Dit jaar besteden we extra aandacht aan tradities, gebruik en aan ambachten. Juist de ambachten zorgen voor een beleving van monumenten. Extra aandacht is er voor het ambacht van kaas- en boterbereiding, een belangrijk aspect in Midden-Delfland.

Tijdens Kindermonumentendag zal het 'boter schudden', waarbij de leerlingen zelf boter maken, in elk dorp een onderdeel van het programma zijn.

Veel succes met het behandelen van de lesbrief.

Tot ziens bij Kindermonumentendag op 6 september 2023!

Rina Visser – juni 2023 Historische Vereniging Oud-Schipluiden

De belangrijkste gebruikte bronnen:

Oude ambachten:

https://www.oudhollandsentertainment.nl/oudeambachtenhuren.php?gclid=Cj0KCQjw7uSkBhDGARIsAMCZNU3Th-iU-w5Gf1yHtzW7UnY8LKWcC88xBtVDwJlBv-Df03SsN1CdsoaAgAyEALw_wcB

en diverse andere sites gericht op specifieke ambachten

[Thomashuis 'De Oliemolen', Delft | Herbestemming.nu](http://thomashuis.deoliemolen.nl)

[Wat is immaterieel erfgoed? - Immaterieel Erfgoed](http://www.middendelfland.nl)

<https://nl.wikipedia.org/wiki/Midden-Delfland>

<http://historischeverenigingoud-schipluiden.nl/>

<http://beleef.mooidichtbij.nl>

<http://www.middendelfland.net>

<https://www.middendelflandsite.nl/natuur-en-cultuurhistorie/cultuurhistorie>

<https://www.leidenmedievalistsblog.nl/articles/de-hand-van-de-oldenzaalse-glazenier>

<https://www.rtvnoord.nl/nieuws/783967/redding-voor-monumentale-interieurs-stapje-dichterbij>

http://eindhoven-encyclopedie.nl/index.php/Eindhovense_barbierts_en_haarsnijders

[Kaaskop - Wikipedia](https://nl.wikipedia.org/wiki/Kaaskop)